

THE CHALLENGE OF POPULISM TO THE TURKISH LEFT

CEMAL FEDAYİ - ONUR YILDIRIM

Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Mail: fedai67@yahoo.com

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0097-0368>

Dr. Öğr. Üyesi, Kırıkkale Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Mail: onuryildirim@kku.edu.tr

 ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3946-338X>

ABSTRACT

Until recent years, populism corresponded to a concept identified with right-wing ideology (nationalist-conservative) and right-wing politics for the Turkish Left. In this respect, populism was an instrument that political actors and parties claimed to be on the right of the political spectrum resorted to in their adventure of obtaining and holding political power. Populism was seen as a phenomenon that left politics should abstain from by the Turkish Left, which presented the right's distinctive character in the political arena as populist policies. Because the Turkish Left had an unshakable belief that politics was vulgarized through populism, which includes the phrases "for the people" and "together with the people" in the general sense based on interpretation, or more specifically, the "people". This belief was also strongly expressed in the self-naturalizing basic political program of the Turkish Left. Although people are the basis of the national will (popular sovereignty), they are presented as the founding subject of the political sphere, it is out of question to leave the political life to their dominance. First of all, people need to be educated about what the political sphere is, through the conscious and organized program of a leading party or a leadership cadre. The meanings attributed to populism by the Turkish Left, which maintained this point of view from the 1980s to the last years, were pejorative. However, in recent years, Turkish left's approach to populism was revised due to the positive relationship that intellectuals within the Western left tradition have established between the Left and populism, the rise of parties on the left, especially Greece and Spain, and the electoral success of CHP in the 2019 local elections with candidates who are proficient in populist politics and arguments. This caused the Turkish Left to revise its known approach to populism. However, despite this revision process, the Turkish Left exhibits a paradoxical and ambivalent attitude due to the predominance of ideological concerns about populism. The aim of this study is to reveal the ambivalent attitude of the Turkish Left regarding populism.

Keywords: Democracy, Populism, Right-wing Populism, Left-wing Populism, The Turkish Left.

Makaleye Ait Bilgiler

Makale Türü: Araştırma
Geliş Tarihi: 14.08.2021
Kabul Tarihi: 23.09.2021
Yayın Tarihi: 01.12.2021
Yayın Sezonu: Temmuz - Aralık

Makaleye Atıf Bilgisi

FEDAYİ Cemal-YILDIRIM Onur (2021). "Türk Solunun Popülizm ile İmtihani".
Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Yıl: 17 Sayı: 61. (94-114)

muhafazakardusunce • yıl:17 - sayı:61 • temmuz - aralık 2021

TÜRK SOLUNUN POPÜLİZM İLE İMTİHANI

CEMAL FEDAYİ
ONUR YILDIRIM

öz

Türk Solu için son yıllara kadar popülizm, sağ ideoloji (milliyetçi-muhafazakâr) ve sağa özgü siyaset yapma tarzıyla özdeşleşen bir kavrama tekabül etmekteydi. Bu bakımdan popülizm, siyasal yelpazenin sağında yer aldığı iddia edilen siyasal aktör ve partilerin siyasal iktidarı elde etme ve tutma serüveninde başvurdukları bir enstrümandı. Siyasal alana yönelik Sağ'ın mümeyyiz vasfını popülist politikalar olarak takdim eden Türk Solu tarafından popülizm, sol siyasetin uzak durması gereken bir fenomen olarak görülmekteydi. Zira Türk Solu, yoruma dayalı genel anlamıyla "halktan yana", "halkla birlikte" ve "halk için" ifadelerini içeren, daha öz bir ifadeyle "halk"ı imleyen popülizm aracılığıyla siyasetin vülgarize edildiği yönünde sarsılmaz bir inanca sahipti. Bu inanç, Türk Solu'nun kendini doğallaştıran temel siyasal programında da güçlü bir biçimde ortaya konulmaktaydı. Halk, milli iradenin temeli olmasına, bu bakımdan da siyasal alanın kurucu öznesi olarak sunulmasına rağmen, siyasal hayatın onun egemenliğine terk edilmesi söz konusu değildir. Öncelikle, öncü bir parti veya bir lider kadrosunun bilinçli ve örgütlü programı sayesinde halkın siyasal alan/olan hakkında eğitilmesi gerekir. 1980'lerden son yıllara kadar bu bakış açısını sürdüren Türk Solu'nun popülizme yüklediği anlamlar pejoratif. Ancak son yıllarda Batı sol geleneğinin içerisinde yer alan entelektüellerin Sol ve popülizm arasındaki kurdukları olumlu ilişki, başta Yunanistan ve İspanya olmak üzere sol yelpazede yer alan partilerin yükselişe geçmeleri ve CHP'nin 2019 yerel seçimlerinde popülist politika ve argümanlar konusunda mahir olan adaylarla elde ettiği seçim başarısı, Türk Solu'nun popülizme yönelik bilinen yaklaşımını revize etmesine neden olmuştur. Ne var ki Türk Solu bu revize işlemine rağmen, popülizm konusunda ideolojik kaygıların ağır basması nedeniyle paradoksal, ikircikli bir tutum sergilemektedir. Bu çalışmanın amacı Türk Solu'nun popülizm hakkındaki ikircikli tutumunu ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Popülizm, Sağ Popülizm Sol Popülizm, Türk Solu.

Giriş

Çalışmanın “Türk Solunun Popülizm İle İmtihanı” başlığını taşımasının nedeni, son yıllarda Türk Solu’nun popülizm konusundaki ikircikli tutumudur. Popülizm, Türk Solu tarafından 1980’lerden son yıllara kadar siyasal iktidarı elde etme amacıyla başvurulan bir tür muğlak ideoloji, hatta gayri ahlaki siyasal bir strateji olarak tanımlanmıştır. Türk Solu, siyasal iktidarı Türk demokrasinin kendine özgü standartları çerçevesinde elde eden sağ şemsiyesi altındaki milliyetçi-muhafazakâr partilerin, iktidarı elde ediş sürecinde ve iktidar döneminde popülizm faktörüne başvurduğundan yakınıp, durmuştur. Zira bir kavram olarak popülizm, büyük ölçüde liberal ve sol düşünce geleneği içerisinde yer alan entelektüellerin düşünsel uğraş ve katkılarıyla şekillenmesine rağmen, kavram bu entelektüeller nezdinde pejoratif anlamlar içermekteydi. Halkın kandırılmasından hakikatin ters yüz edilmesine, her türlü gündelik siyasal vaatten siyasal iktidarın elde edilmesi amacıyla bin bir türlü Makyavelist politikaya başvurulmasına kadar, modern siyasal paradigmanın gayr-i ahlaki olarak değerlendirdiği ve kabul ettiği söylem ve eylemler popülizme ilişitirilmiştir. Ne var ki Batı’da sol düşünsel-siyasal geleneğin içerisinde yer alan entelektüellerin popülizm hakkındaki bilinen pejoratif yaklaşımlarının son on yılda değişmeye başlaması, ki bu değişim tarafsızlık veya olumlu çağrışımlar şeklinde ortaya çıkmıştır, Türk Solu’nun da popülizm konusunda bilinen olumsuz yaklaşımını revize etmesine neden olmuştur. Dahası CHP’nin 2019 yerel seçimlerinde (sağ siyasal partilerle gerçekleştirdiği ittifakların da açık etkisiyle) özellikle İstanbul ve Ankara büyükşehir belediyelerini kazanarak, elde ettiği büyük başarı, Türk Solu’nun popülist siyasal argümanlara yönelik olumsuz yaklaşımının da değişmeye başlamasında etkili olmuştur. Zira CHP’nin İstanbul ve Ankara büyükşehir seçimleri için gösterdikleri adayların sergiledikleri başarılı performansın temelinde bu adayların popülist olarak kabul edilecek söylem, argüman ve siyaset tarzının yatması, Türk Solu’nun sağın ideolojik enstrümanı olarak kodladığı popülizme yönelik algısında değişikliğe yol açmıştır. Bu bakımdan Türk Solu, siyaset tarzı olarak popülizmin sol versiyonu olarak kabul ettiği sol popülizm, popülist solculuk vb. ifadelerin kullanılmasında bir sakınca görmemiştir. Türk Solu, bu ve benzeri ifadeler aracılığıyla bir tür popülizm güzellemesi yapmaktadır. Tanımlama açısından muğlaklığın hala geçerli olduğu bir kavram olarak popülizmin sol versiyonunu siyasetin demokratikleşmesi açısından kaçınılmaz telakki etmeye başlayan Türk Solu, popülizmin bir diğer veçhesi olan sağ versiyon hakkında pejoratif bakış açısını sürdürmeye devam ettirmektedir. Oysa kelime anlamı itibarıyla sadece

“halk”ı imleyen popülizm hakkındaki her türlü yargı, ideolojik olmanın yanı sıra, gayr-i bilimsel bir bakış açısını da yansıtır.

Popülizm: Teorik-Kavramsal Çerçeve

Moffitt, 2016 yılında kaleme aldığı *The Global Rise of Populism* başlıklı çalışmasını şu ifadeyle takdim eder: “Görünen o ki, biz popülist zamanlarda yaşıyoruz” (Moffitt, 2016: 1). Ona göre, küresel ekonomik kriz, Avrupa Birliği’ni tehdit eden Avro bölgesinin kamu/devlet borçları krizi, yurttaşların demokrasiye yönelik inanç krizi, siyasal parti üyeliklerinin azalması ve halk arasında ana akım siyasetle ilgili olumsuz görüşler, popülizmin küresel yükselişini hızlandıran etkenlerdir. Zira yukarıda sıralanan ekonomik, siyasal ve toplumsal krizlerin derin etkisi altında kalan ve muhatabı olan toplumsal failer (halk) açısından krizlerin kaynağı elitlerdir. Popülistler tarafından elit kategorisi içerisinde değerlendirilen Wall Street bankacıları, Brüksel’deki siyasal karar alıcılar ve ana akım siyaseti temsil eden partilerin siyasetçileri, bu krizlerin çözüme kavuşturulması noktasında direnen müesses nizamın temsilcileridir. Moffitt’e göre böylesi bir konjonktür, halkın krizlerin müsebbibi olarak öfke, kin ve nefretini kustuğu elit kategorisi karşısında yer alarak halk adına konuşan kurnaz siyasal aktörler için uygundur (Moffitt, 2016: 1).

Popülizmin son yıllardaki küresel yükselişini bu şekilde izah etmenin ve-rilere dayanan bir temeli olduğu açıktır. Ancak bu izah, popülizm fenomeninin tanımı konusunda bir uzlaşma olduğunu kanıtlamaz. Popülizm, sınırları ve çözümlenemez karmaşıklığı nedeniyle halen muamma bir kavramdır (Stavarakakis ve Katsambekis, 2014: 121). Kavramın tarihsel bakımdan ilk defa kullanılmasını ortaya koyma imkânı söz konusu olsa bile, nasıl tanımlanması gerektiği, ne tür bir siyasal-ideolojik anlam içerdiği, hangi toplumsal gerçekliğe uyduğu ve siyasal bakımdan nasıl konumlandırılması gerektiği tartışmalıdır. Laclau’ya göre, bunun temel nedeni geleneksel olarak popülist olarak kabul edilmeyen pek çok olgunun popülizm başlığı altında irdelenmesidir (Laclau, 2018: 11). Bu bakımdan popülizm fenomeninin tek bir siyasal parti ya da aktör örneğine indirgenmesi söz konusu değildir. Küresel çapta popülist partiler farklı siyasal tahayyüllere, geleneklere, konulara ve anlatılara dayandıkları için bu partilerin birbirinden farklı retoriklere sahip olduklarını vurgulamak gerekir. Öyle ki, sol ve sağ şeklinde kabaca tasnif edilen siyasal yelpazenin herhangi bir siyasal eğilimi içerisinde popülist partilere rastlamak mümkündür. Mouffe ise, modern siyasal teorinin, siyasalın antagonistik boyutunu kabule yanaşmaması ve kolektif kimliklerin oluşumunda duyguların oynadığı merkezi rolü dikkate almaması nedeniyle popülizm fenomenini ta-

nımlama konusunda başarısız olduğunu ileri sürer (Mouffe, 2005: 51). Popülizmin tanımı konusundaki zorluğun diğer bir nedeni olarak, sol siyasal geleneğin son yıllarda popülizmle kurduğu bir tür dostluk-yakınlık ilişkisi hariç tutulduğunda, meşruiyetlerini geleneksel ideoloji ve siyaset yapma tarzına dayandıran, ancak rakip ideolojiler tarafından popülist olarak değerlendirilen parti ve aktörlerin kendilerini popülist olarak adlandırmaması gösterilebilir. Bu bakımdan Arditi, liberallerin popülizme şüpheyle yaklaştıklarını ifade eder. Ona göre, kentli-endüstriyel ortamda yetişen ve yaşamını sürdüren bir liberal açıısından popülizm, Sezarizm’in (diktatörlük) demokrasi elbisesine bürünmüş halidir (Arditi, 2005: 77). Son olarak popülizmin tanımı hususunda belki de en fazla altı çizilmesi gereken zorluk nedeni popülizmin değer yüklü ve semantik belgisizliği içermesidir. Decker’in ifade ettiği gibi, değer yüklü olma ve semantik belgisizlik içermesi nedeniyle popülizm bilimsel bir terim olarak tanımlanamaz (Decker, 2008: 122).

Popülizmin tanımlanamaması konusunda ortaya konulan yukarıdaki iddialara rağmen, popülizmin bir ideoloji ve siyasal bir strateji olarak tanımlanması gerektiğini düşünen entelektüeller de bulunmaktadır. Mudde ve Kaltwasser’e göre, sınırlı bir morfolojiye sahip olmasından dolayı diğer ideolojilere eklenen, hatta bazı durumlarda onlar tarafından asimile edilen popülizm “ince merkezli bir ideoloji” olarak tanımlanabilir (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 16). Bu bakımdan Mudde, popülizmi toplumu “saf-ahlaki halk” ve “yozlaşmış elit” şeklinde kendi içinde iki homojen ve antagonistik gruba ayıran bir ideoloji olarak tanımlar. Bu haliyle, bir ideoloji olarak popülizm açısından siyaset, halkın genel iradesinin ifadesidir. Zira halka dayanan özelliğiyle popülizm, homojen halkın karşısına elitizm ve çoğulculuğu çıkarır (Mudde, 2004: 543). Kaltwasser’e göre de, düşünsel yaklaşımı benimseyen popülizm araştırmacıları, popülizmin tanımı konusunda “söylem”, “çerçeve”, “(zayıf) ideoloji”, “dünya görüşü” gibi kavramlardan hangisinin merkeze alınması gerektiği konusunda uzlaşmasalar dahi, popülizmin dünyayı “halk” ve “elitler” şeklindeki ahlaki bir ayırım ile kavramaya yarayan fikirler topluluğu olduğu konusunda hemfikirdirler (Baykan, 2018a: 66). Bu tezden hareket eden March’a göre, popülizmin alametifarikası “saf-ahlaki halk” ve “yozlaşmış elit” ayırımına dayanan ideolojik yönelimdir. Zira karizmatik lider/liderlik, kurumsal olmayan halk seferberliği, gündelik dil kullanımı, slogan ve mottoları siyasal söylemin ana sütunları olarak tercih etme popülist olmayan siyasal aktörler için de söz konusu olabilir. Ancak “saf-ahlaki halk” ve “yozlaşmış elit” ayırımı popülist siyasal söyleme içkin bir kullanımdır (March, 2007: 65). Buradan hareketle March, “halk-merkezcilik”,

“elit karşıtlığı” ve “milli irade” unsurlarını, popülizmin temel ilkeleri olarak sıralar. Ona göre, bu temel ilkeler popülizme içkin unsurlar olarak görülme-se dahi, siyasal bir parti ve aktörün popülist olarak sınıflandırılması açısından bu unsurların kombinasyonunu içermesi gerekir (March, 2017: 283).

Sol Popülizm: Muhallikten Mükünata

Bir fenomen olarak sol popülizmin, özellikle Latin Amerika'nın, son yıllarda da kayda değer bir şekilde Batı'nın ilgisine mazhar olduğu ifade edilmektedir. Aslında bu ilginin 21. yüzyıla özgü olmadığı yönünde bir dizi iddia bulunmaktadır. Bu bakımdan March, sol popülizmin bütünüyle yeni bir fenomen olmamasına rağmen, ortodoks sosyalist (geleneksel Marksizm) yaklaşımlar tarafından gölgede bırakıldığına işaret eder. Ona göre, modern sol popülizm, ortodoks sosyalist yaklaşımın düşüşe geçmesine binaen hem Latin Amerika'da hem de Batı'da kendini Soğuk Savaş Sonrası dönemin ideolojik ve siyasal şartlarıyla uyumlu hale getirmeye çalışmıştır. Bu yeni görüntüsüyle sol popülizm, modern sol siyasetin karakteristik özelliklerini taşıma potansiyeline sahiptir. March'a göre, popülizmin diğer türleri gibi, sol popülizmin de hem ilerici hem de gerici olarak düşünülebilecek karanlık bir tarafı bulunmaktadır. Sol popülizmin ilericiliği veya gericiği konusu, bir taraftan popülist liderin karakteriyle, diğer taraftan da ulusun siyasal, kültürel ve ideolojik bağlamıyla ilgilidir. Ancak bu çift karakterli özelliği nedeniyle sol popülizmin kaçınılmaz olarak demokrasi muhalifi olduğu iddia edilemez (March, 2007: 64). Bu satırlarla March, sol popülizmin, modern sol siyasetin ayrılmaz bir parçası olacağına işaret etmenin yanı sıra, onun demokrasiye muhalif olmadığını da iddia ederek, demokrasinin tabana yayılması amacıyla sol ve popülizm arasında kurulan veya kurulması mümkün olan işbirliğini takdir eder.

March'tan yaklaşık on yıl sonra kaleme aldığı *Populisme: le grand ressentiment* başlığını taşıyan çalışmasıyla Eric Fassin, sağ-sol ayrımı gözetmeksizin, her tür popülist örüntüye karşı çıkar. Fassin'in söz konusu çalışması 2018 yılında *Popülizm: Büyük Hınç* olarak Türkçeye tercüme edilmiştir. Bu çalışmanın son bölümünü Fassin, sol için popülist bir siyasal stratejinin uygun olup olmadığı konusuna ayırır. Ona göre, sol açısından “iyi popülizm” olarak tanımlanabilecek siyasal bir strateji yoktur. Popülist bir söylem, sağ ve hatta aşırı sağ seçmenlere hitap eder. Lider, bu söylem sayesinde söz konusu seçmen grubunun sandığa gitmesini mümkün kılar. Fassin, popülist siyasal söylemin reddedilmesini, sandığa gitmeyenler olarak adlandırdığı başka bir seçmen grubuna hitap edeceğini varsayar. Zira sandığa gitmeyenlerin siyasal

postulatu apolitizm değildir. Başka bir deyişle popülist siyasal söylemi reddetme suretiyle sandığa gitmeyenler apolitik bir tavır değil, antipolitik bir tavır takınmaktadırlar. Siyasetin mevcut haline duyulan tiksinti nedeniyle bu seçmen grubu sandığa gitmeyi kabul etmemektedir. Ona göre, sol siyasetin hedefi bu seçmen grubunun siyasal katılıma karşı hissettiği tiksintiyi iştaha dönüştürmektir. Bu dönüşümü gerçekleştirmenin yolu ise popülizm değildir. Çünkü sol popülizm terkibine dayanan stratejinin özünü oluşturan popülizm iken, sol bir sıfat olarak sadece niteleyicidir. Bu bakımdan sol, siyasetin dönüştürücü gücünü temsil eden bir özne değil, popülizmin kılavuzluğunda hareket eden ikincil bir faktördür (Fassin, 2018: 75-8).

Fassin'in popülizm hakkında ortaya koyduğu görüşler, solun popülizme ilişkin geleneksel şüpheli bakış açısını yansıtır. Ancak solun, sol ve popülizm hakkındaki görüşleri, solun geleneksel bakış açısından ibaret değildir. Zira sol popülizm terkipleri söz konusu olunca, akla gelen ilk düşünür olan Chantal Mouffe'un sol ve popülizm arasında inşa ettiği olumsuz ilişki göz ardı edilemez. Her ne kadar Mouffe, 2005 yılında kaleme aldığı bir çalışmada, Fransa, Hollanda ve Avusturya'daki sağ siyasal gelenek içerisinde yer alan siyasal aktör ve partilerin popülist yöntemlerle Batılı demokratik kurumlar açısından temel tehdit olduğunu (Mouffe, 2005: 50) ifade etme suretiyle sağ siyasetle ilişkilendirdiği popülizme yönelik solun bilinen pejoratif bakış açısını ortaya koymasına rağmen, son yıllarda popülizmi, sol için bir fırsat olarak değerlendirir. 2018 yılında kaleme aldığı *For a Left Populism* başlığını taşıyan çalışması *Sol Popülizm* başlığıyla 2019 yılında Türkçeye tercüme edilen Mouffe, Batı Avrupa ve Türkiye'de solun popülizme yönelik yaklaşımında net bir paradigma değişikliğine neden olmuştur. Neoliberal hegemonyanın krizi iddiasından hareketle sol için "popülist moment" olgusuna dikkat çeken Mouffe, sol ve popülizm arasında stratejik bir ilişki kurulması gerektiğini düşünür (Mouffe, 2019: 13). Başka bir deyişle, sol ve popülizm arasında yakınlık ilişkisi kurma niyetinde olan Mouffe, belirli bir tarihsel/toplumsal bağlamın ortaya çıkmasını sol popülist stratejinin uygulanmasını mümkün kıldığını düşünmektedir. Özellikle 1980'lerden itibaren kapitalizmin hegemonik formasyonunun değişim ve dönüşüm geçirmesiyle ortaya çıkan ve son yıllarda proletarya içinde çoğunluğu temsil eden prekarya grubunun (taşeron işçiler, stajyerler ve geçici işlerde çalışanlar) varlığı, sol popülist strateji için uygun tarihsel/toplumsal bağlamın oluştuğunun kanıtı olarak takdim edilir (Uslu, 2019: 261-2).

Mouffe'nun söz konusu çalışması öncesi, bir kavram olarak popülizmin tanımı ve bir ideoloji olarak popülizmin hangi geleneksel siyasal ideolojilerle

(muhafazakârlık, milliyetçilik ve faşizm) akrabalık-yakınlık ilişkisi içerisinde olduğu gibi konuları belirleyen liberal ve sol entelektüellerin, popülizm konusunda olumlu bir bakış açısına sahip olduğunu ifade etmek mümkün değildir. Kuşkusuz Mouffe öncesi sol gelenek içerisinde yer alan entelektüellerden bazıları da popülizm hakkında tarafsız veya olumlu görüşler ileri sürmüşlerdir. Bu entelektüellerden birisi olarak Ernest Laclau'ya işaret etmek gerekir. 2005 yılında kaleme aldığı *On Populist Reason* adlı çalışması ilk defa 2007 yılında *Popülist Akıl Üzerine* başlığıyla Türkçeye tercüme edilen Laclau, bir taraftan bir kavram olarak popülizmin muğlaklık ve belirsizliğine yönelik açıklamalara meydan okumuş, diğer taraftan da popülizmin salt retoriğe indirgenmesine karşı çıkmıştır (Laclau, 2018: 85). De la Torre'ye göre, Laclau'nun bu çalışmasından itibaren entelektüeller, bir ideoloji ve siyasal bir strateji olarak sol popülizmin oluşturulması gerektiği yönünde görüş beyan etmişlerdir (De la Torre, 2019: 64). Bu entelektüellerin öncüsü olarak Mouffe gösterilebilir.

Bora'nın fikir ortakları şeklinde takdim ettiği Mouffe ve Laclau, Türk Solu'nun popülizme yönelik bilinen pejoratif çağrışımlarını gözden geçirmesine ve değiştirmesine neden olmuştur. Ancak Bora, March gibi, sol siyasette popülizmin revaç bulmasının temel nedeni olarak Latin Amerika'daki gelişmelere dikkat çekmektedir. Latin Amerika'nın popülist solculuğu kendisini yoksulluk, sömürgecilik geçmiş, ırkçılık, diktatörlük dönemiyle hesaplaşma ve insan hakları gündemleriyle irtibatlandırmayı başarmıştır. Bu başarı sayesinde popülist solculuk, köylü hareketleri, kadın hakları hareketleri, işsizlerin örgütlenmesi, yerli halkların mücadeleleri ve geleneksel işçi sınıfları hareketlerini de siyasal söylemin bileşenleri olarak takdim etmiştir. Latin Amerika kökenli popülist solculuk, birbirinden farklı taleplerin mümessili olan bu hareketleri kendi politik söyleminin bileşenleri olarak takdim ederken hem geleneksel "halk" hem de geleneksel "sınıf" kategorilerine meydan okumuştur. Çünkü bu hareket ve toplulukların büyük bir bölümü ne "halk" veya "ulus" inşasına ne de "sınıf" kategorisine dâhil edilmişlerdir (Bora, 2019b).

Öte yandan solun popülizm hakkında olumlu bir bakış açısının temelini liberal-temsili demokrasinin kriz içerisinde olduğu yönündeki genel yargı oluşturur (De Blasio ve Sorice, 2018: 2). Aslında bu genel yargı, sağ-sol ayrımını aşan türde, liberal-temsili demokrasinin siyasal hayata aktif katılım konusunda kısıtlayıcı ve engelleyici olduğunu düşünen tüm taraflar tarafından benimsenmektedir. Mudde ve Kaltwasser'in ifade ettiği şekliyle, dünyanın iki egemen unsuru olarak birbirine yaklaştırılan liberalizm ve demokrasinin karşısına popülizm, liberal olmayan demokratik bir söylemle çıkar. Başka bir

deyişle popülizm, demokratik olmayan liberalizm karşısında liberal olmayan demokrasi halini almaya çalışır (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 142). Uzun süredir siyasal teori, liberalizm mührü taşıyan demokrasinin siyasal alanı, siyasetin doğası hakkında hakiki bilgi sahibi olan profesyonel siyasetçilere terk ettiği konusuyla ilgilenmektedir. Her ne kadar liberal-temsili demokrasinin krizi retoriğinden hareketle demokrasiyi toplumsal tabana yayma amacıyla “Eleştirel Okul” tarafından önerilen bir dizi alternatif demokratik arayış (müzakereci demokrasi, radikal demokrasi, yerel demokrasi) daha yüksek bir şekilde gündeme getiriliyor olsa da, konunun bu şekilde takdimi entelektüel mahfillerle sınırlı kalmaktadır. Bu yüzden “sokaktaki adam”ın siyasal olanla kurduğu ilişki liberal-temsili demokrasinin sınırlarını aşmamaktadır. Bu sınırları tayin edenler ise profesyonel siyasetçilerdir.

Popülist siyasetin temelini oluşturan milli iradenin, kavramsal içeriğinin liberal-temsili demokrasi tarafından boşaltıldığı yönündeki algı, sol tarafından da paylaşılmaktadır. Örneğin Mouffe, 2005 yılındaki çalışmasında sol popülizm kavramını ortaya koymamasına rağmen, demokratik idealin omurgasını oluşturan milli irade kavramının “modası geçmiş idea”ya dönüştüğünden söz eder. Ona göre, ideolojik çerçevesinin bir yönünü serbest piyasa, diğer yönünü ise insan haklarının oluşturduğu demokratik idealin milli irade kavramı, özellikle insan haklarının yürürlüğe konulması bakımından engel teşkil eder. Zira liberal demokrasinin, liberalizm ve demokrasi arasındaki ilişki bakımından üstünlük tanıdığı kamusal hayatı ilgilendiren konularda efektif siyasal katılım gibi demokratik ilkeler değil, liberal iktisadi kurallardır (Mouffe, 2005: 52).

Solun popülizmle yakınlık kurmasına yardım eden faktörlerden bir diğeri, solun sömürülen-ezilen kitlenin kadim sözcüsü olarak kendini takdim eden duruşuyla ilgilidir. Kapitalist toplumun sömürülen-ezilen kitlesi olan halkın çoğunluğu olan proletaryanın çıkarlarının savunucusu olarak solun geleneksel duruşu, ideolojisinin merkezine hor ve hakir görülen halkı yerleştiren popülizmle yakınlaşmasını kolaylaştırmıştır. Bu bakımdan sol ve popülizmin eşitlikçi bir düzen ve müesses nizamın yönetici elitlerine karşıtlık gibi müşterek davaları benimsedikleri ifade edilebilir. Bu bakımdan Necmi Erdoğan popülizmi, “toplumsal-siyasal alanı popüler kesimler (halk) ve egemen kesimler (iktidar cephesi) arasındaki antagonistik ilişki ekseninde tanımlayan ve hegemonize etmeye çalışan bir söylem” olarak tanımlar. Zira popülizm, ezen ve sömüren asalak egemen güçlerin ideoloji karşısında ezilen ve sömürülen popüler kesimleri kendine eklemleyerek kitle seferberliğine ve düzen değişikliğine soyunur (Erdoğan, 2008: 264).

Türk Solu Açısından Popülizm

Türk Solu'nun popülizm fenomeni hususunda Batı'daki son siyasal gelişmeler (Yunanistan'da SYRIZA ve İspanya'da PODEMOS'un seçim başarıları) ve entelektüel-akademik literatürün ortaya koyduğu son çalışmalar (Laclau ve Mouffe'un çalışmaları) nedeniyle geleneksel görüşü muhafaza etme ile bu görüşü revize arasında mekik dokuduğu ifade edilebilir. Özellikle "sol popülist siyasal partiler" olarak kendilerini tanımlayan SYRIZA ve PODEMOS'un, siyasal söylemini sola içkin geleneksel motifler yerine popülist motiflerle süslemesi, bu yöntemle de seçimlerde başarılı olması (Fanoulis ve Guerra, 2021), aynı yöntemin solda yer alan Türk siyasal partileri için uygulanıp uygulanmayacağı sorusunu gündeme taşımıştır. Zira Türk Solu için popülizm, Cumhuriyet'ten itibaren merkez dışı siyasal aktör ve kitleleri tanımlama amacıyla başvurulan genelleştirici ve toptanlaştırıcı bir boş gösterene tekabül etmekteydi (Şahbaz, 2020). Bu bağlamda Türk Solu'nun önde gelen entelektüellerinden Murat Belge, *Popülizmin Solu* başlığını taşıyan makalesinde, ilke olarak sol siyasetin popülizmle ilişki kurmasına karşı olmadığını ilan eder. Ancak Belge, 1960'lı yıllarda, özellikle de 1968'de Batı Avrupa'da ortaya çıkan öğrenci başkaldırılarının yerel uyarlamaları üzerinden verdiği örneklerle (Harun Karadeniz ve Amerikan Altıncı Filosu'na yönelik protestolar) popülizm hakkında net bir tavır ortaya koymamaktadır. Ona göre, bu eylemleri gerçekleştirenler solcular olsa dahi, bunlar ortaya konuluş bakımından sağ mantığın ürünüdürler (Belge, 2018: 41). Bu bakımdan Belge, 2018 yılında gerçekleştirdiği bir söyleşi sırasında "popülist olmayalım ama popüler olmayı da bilelim" tarzında muğlak bir ifade kullanır (Yanık, 2018: 46). Çünkü Belge, ilke olarak solun popülizmle ilişki kurmasına karşı olmadığını bildirmesine rağmen, popülist olarak kabul ettiği solcu iki eylem türünün mantığını eleştirmekten vazgeçmemektedir. O, zor ve kaypak bir konu olarak tanımladığı popülizmin, "ne onunla ne de onsuз olmuyor" denilen cinsten bir konu olduğuna dikkat çekerek, konuyu kapatır (Belge, 2018: 44).

1960'lar, ancak özellikle 1970'li yıllar Türk Solu'nun popülizmle gıyabi tanışıklığının hakiki tanışıklığa dönüştüğü yıllar olarak kabul edilir. Bunun nedeni, 1960'lardan itibaren Türk Solu'nun kendini yeniden kurar ve tanımlarken, Kemalist halkçılık ilkesiyle hesaplaşma ya da onu yeniden anlamlandırma gayesiyle popülizmin kilit bir öneme sahip olduğunu fark etmiş olmasındandır (Erdoğan, 2008: 263). Bu bakımdan Bora, *Sol Popülizm (II)* başlıklı makalesinde 1960'lardan 1970'lere kadar Türk Solu'nun "halksallaşma kabiliyetinden" söz eder. Ona göre, Bülent Ecevit'ten Turan Güneş'e,

Mehmet Ali Aybar çizgisindeki TİP'den Devrimci Yol'a kadar, bir iki istisnai figür (Behice Boran başta olmak üzere) dışında Türk Solu, popülist söylemi tercih etmiştir. Öyle ki Bora açısından TİP'i bölen hat, popülist uğrağı önemseyenlerle (Mehmet Ali Aybar) ona uğramak istemeyenler (Behice Boran) arasındadır (Bora, 2019b). Bora'nın yukarıdaki makalesi dikkate alındığında, Türk Solu'nun 1970'ler sonrası popülist uğrağı terk ettiği yönünde bir ima söz konusudur (Baykan, 2018b: 32). Zira o, son yıllarda Türk Solu'nun popülizm ilgisini, popülist siyaset tarzını "kayıp hazine"yi buluş, bilindik eski uğrağı dönüş olarak değerlendirmeye yatkın görünür: "Kayıp hazine deyişim, hem güncel popülizm bahsinin bir yeni modadan ibaret olmadığına, hem de bu mirasın yeterince üzerine düşünülmemiş, süzgeçten geçirilmemiş olduğuna dikkat çekmek içindir" (Bora, 2019b). Bu ifadelerin gönderimi son derece açıktır: Bora, Türk Solu'nun son yıllardaki popülizm ilgisinin sanıldığı kadar yeni olmadığını ifade etme gayreti içerisindedir. Bu yüzden o, 1960'lar ve 1970'ler boyunca popülist siyasal argümanları kullanma konusunda istekli ve mahir olan Türk Solu'nun "halksallaşma kabiliyetini" gündeme taşımaktadır.

Diğer taraftan Belge, sağ popülizmi, popülizmin yaygın şekli olarak kabul ederken, sol popülizmi halen rüşeym olarak görür (Belge, 2018: 38). Benzer şekilde Baykan, Türkiye'de sol siyasal geleneğin popülizme yabancı olmadığını belirtmesine rağmen, popülizme ev sahipliği yapanın sağ siyaset olduğu görüşündedir (Baykan, 2018b: 15). Bu bakımdan Belge, halkla halkın diliyle konuşmayı bilen sağ popülizmin son ve en büyük temsilcisi olarak Recep Tayyip Erdoğan'a işaret ederek, siyasal iktidarın elde edilmesi bakımından sağ popülizmin sol popülizme galebe çaldığını ima eder (Belge, 2018: 38-9). Aslında bu bakış açısı, Batı'da sol gelenek içerisinde yer alarak, popülizm konusunu ele alan entelektüellerin geleneksel bakış açısının yerel uzantısıdır. Zira bir kavram, üslup ve siyasal strateji olarak popülizm konusunu irdeleyen, araştıran ve değerlendiren Batılı entelektüeller, siyasal olgulardan hareketle siyasal teoriler üretmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan 21. yüzyıla kadar, başka bir deyişle "İkinci ve Üçüncü Demokrasi Dalgaları" boyunca demokratikleşme eğilimi gösteren Latin Amerika ve demokratik Batı Avrupa'da, genel olarak siyasal iktidarı kullanma yetkisi, halk tarafından sağ siyasal gelenek içerisinde değerlendirilen "milliyetçi-muhafazakâr" partilere verilmiştir. Benzer bir tespit, İkinci Dünya Savaşı sonrası çok partili siyasal hayata geçiş yapan Türk demokrasisi için de yapılabilir. Askeri darbelerle iktidar sürelerini tamamlamaları söz konusu olmasa dahi, Türk Sağ'ının içerisinde değerlendirilen Demokrat Parti,

Adalet Partisi ve Anavatan Partisi uzun süreli iktidar deneyimleri yaşamışlardır. “Post-modern” darbe olarak siyasal literatüre giren 28 Şubat’ın etki ve izlerinin hissedildiği bir dönemde de AK Parti iktidarı elde etmiştir.

Demokratik usullerle siyasal iktidarın kazanılması konusunda solun görece başarısızlığı, Batı’da sol gelenek içerisinde yer alan siyasal teorisyenlerin bu başarısızlığın sebeplerini araştırmaya teşvik etmiştir. Bu araştırma sürecinde, diğer pek çok faktörle birlikte gündeme gelen faktörlerden birisi olarak popülizm fenomenine dikkat çekilmiştir. Araştırmacı ve sorgulayıcı entelektüeller, sağ siyasal partilerin siyasal iktidarı elde etme amacıyla popülist argümanlara başvurduğu, popülizmi siyasal bir strateji olarak benimsediği yönünde inkârı pek de mümkün olmayan bir sonuca varmışlardır. Bir önceki başlık altında ifade edildiği üzere, Laclau ve Mouffe’un popülizm fenomenine yönelik solun algısını değiştiren paradigma kurucu çalışmalarına kadar Türk Solu, bu fenomen hakkında pejoratif bir dil kullanmayı tercih etmiştir.

Laclau ve Mouffe, teorik ve normatif bakımdan popülizmin sağ ve sol varyantlarının birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla da bu iki varyantın kendi özgüllükleri içerisinde tanımlanması gerektiğini ifade ederler. Bu iki entelektüel, sağ ve sol popülizmi birbirinden farklı kılan husus olarak “halk kategorisinin nasıl inşa edilmesi” gerektiği konusuna odaklanırlar (De la Torre, 2019: 67). Ne var ki son yıllara Türk Solu, kavramın tanımlanması bakımından olmasa bile, siyasal strateji ve siyasal duruş bakımından popülizme yönelik birlik görüntüsü veren bir cephe gibi hareket eder. Popülizmi imleyen “halk” lafzının muğlaklığı, Türk Solu’nun popülizm tanımı konusunda ortak bir söylem ortaya koymasına engel teşkil eder. Ancak “halk” lafzı muğlaklığı beraberinde taşısa dahi, kavramın en azından şu üç anlama teka-bül ettiği söylenebilir: Egemen halk (yurttaş topluluğu), sıradan insanlar ve ulus (Mudde ve Kaltwasser, 2019: 20-1).

Mudde ve Kaltwasser’in “halk” lafzı üzerinden oluşturdukları anlam haritasını Bora’nın da benimsediği söylenebilir. Zira Bora “halk”ın, yurttaş topluluğu, avam (sıradan insanlar) ve millet anlamlarını içeren bir kelime olduğuna işaret eder. Sol popülist politika, Batı Avrupa’da yurttaş, bir tür ticari meta veya müşteri olarak muamele gördüğü için, popülizme cumhuriyetçi politik cemaat anlamı yüklemeyi amentü telakki eder. Sol için avam, sosyo-ekonomik açıdan toplumun ezilen ve yoksulları olduğu için popülizmi imleyen “halk” lafzının avam olarak anlaşılmasında mahsur bulunmamaktadır. Bora’ya göre, sol açısından popülizmle ülfeti bakımından en sorunlu kavram halkın millet anlamıdır. Zira cumhuriyetçi yurtseverliğe

eşlik eden ulus anlayışı ve özcü millet anlayışı arasındaki fiili ayrımın kolaylıkla gerçekleştirilememesi, sol siyasetin popülizmi imleyen halkın millet anlamı hakkında net bir teori ortaya koymasına veya tavır almasına engel teşkil etmektedir. Neoliberal politikalar globalleştikçe, sol popülist politika ulus-devlet kalıbı içerisinde demokratik bir dönüşümü hedefler hale gelmiştir. Sol popülizmin bu dönüşümü ulus-devlet kalıbına sıkıştırması, onun sağ popülizmin bünyesinde yer alan milliyetçi ve hatta ırkçı söyleme kaymasına neden olabilir (Bora, 2019a).

Diğer taraftan Türk Solu için son yıllarda anlaşıldığı şekliyle popülizm, bir bakıma sağ siyasal parti ve hareketlere bırakılmaması gereken siyasal bir nimettir. Siyasal bir nimettir, zira sağ cephede yer aldığı kabul edilen siyasal partiler, popülizm aracılığıyla siyasal iktidarı elde etmeyi başarmışlardır. Türk Solu açısından ilke, değer ve siyaset yapma tarzı bakımından monolitik bir cephenin farklı zamanlardaki tezahürleri olarak kabul edilen Demokrat Parti, Adalet Partisi, ANAP ve AK Parti popülist söylemlerle uzun yıllar iktidarda kalmışlardır. Bu bakımdan Bora, 1980'lerden itibaren küresel siyasetin, kitleleri ideolojik söylemlerle seferber etme özelliğini kaybetmeye başladığına dikkat çeker. Bu bağlamda Laclau ve Mouffe'un tanıklığına başvuran Bora, 1980'lerden 2000'lere kadar sol ideolojinin, işçi sınıfının tarihsel devrimci rolüne sarılarak, yeni toplumsal hareketler dinamiğini kavramakta aciz kaldığını not eder (Bora, 2019a).

Bir bakıma kitlelerin siyasal etkinliğini canlı tutma ve demokratik potansiyelleri gerçekleştirme amacıyla başvurulmuş sol düşüncenin de içerisinde yer aldığı geleneksel ideolojiler, aktif siyasal hayattaki rolleri bakımından güncelliklerini kaybetmişlerdir. Kitleleri seferber etme açısından ideolojilerin işlevselliğini yitirmelerini yurttaşlar bakımından apolitikleşme şeklinde değerlendiren Bora'ya göre, böylesine bir siyasal ortamda popülizm, kendisine faaliyet gösterebileceği geniş bir alan açmıştır. Zira popülizm, apolitikleşmeye karşı bir alternatif iddiasını içerisinde taşıdığı için siyasal alanda can bulmuştur. Ona göre, hâkim sağ popülizmler, milliyetçi, faşist ve muhafazakâr ideolojileri bünyelerine katarak, bu ideolojileri canlandırmaktadırlar. Sol, popülizmin içerisinde faaliyet gösterdiği mümbit araziye sağ siyasal partilere terk etmemelidir. Bu noktada Bora bir bakıma uyarı mahiyetinde bir not düşer: "Sol'un, sol sıfatına uyacak popülist yordamlara başvurusu günah değildir" (Gazi, 2020). Benzer bir yaklaşım, popülist siyasetle karşıtlık ilişkisinden hareketle kurumsal siyaset ve kurumsal muhalefetin, AK Parti karşısındaki pozisyonuna dikkat çeken Onur Yıldız'da da gözlemlenebilir.

Yıldız, Laclau'nun kılavuzluğunda, kamusal-siyasal işlerin rutin idaresi olarak tanımladığı kurumsal siyaset anlayışından mülhem olan kurumsal muhalefetin var olan siyaset çerçevesinin ıslahına yöneldiğini aktarır. O, CHP'nin cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce örneği üzerinden ana muhalefet partisinin siyasal stratejisini kurumsal siyaset çerçevesinin iyileştirilmesi anlayışı üzerine inşa ettiğini belirtir. Ona göre, ana muhalefet partisi olarak CHP, yeni siyasal pozisyonlar, özneler ve yeni ilişkiler inşa etme yerine mevcut siyasal düzen ve işleyişi daha iyi, daha becerikli ve daha dürüst bir şekilde örgütlenme ve sürdürme niyetindedir. Yıldız, CHP'nin kurumsal muhalefet anlayışı üzerine inşa ettiği siyasal stratejinin AK Parti'nin "yerlici popülist tahayyülü" olarak adlandırdığı temel stratejisi karşısında yetersiz görür. Bu bağlamda o, kurumsal işleyişe dair siyasal müdahalenin kurucu radikalliği olarak ifade ettiği sol popülizmin gerekliliğine dikkat çeker. Ona göre, ilk olarak, AK Parti'nin yerlici popülist tahayyülü tarafından makbul olmayanlar şeklinde kendi "biz"ine dâhil etmediği tüm tarafların sol popülist tahayyül aracılığıyla bir araya getirilerek "biz"leştirilmesi gerekir. Sol popülist tahayyül, kurumsal muhalefetin verili olarak kabul ettiğini yeniden kurmalı ve beraber hareket etmeyenleri beraber hareket etmeye ikna etmelidir. İkinci olarak, sol popülist tahayyülün kılavuzluğunda AK Parti'nin örgütlü hücine karşı duygulanım düzeyinde karşı çıkmak gerekir. Çünkü ona göre, popülist tahayyül sadece söz ve fikirleri değil, duyguları da biçimlendirmektedir. Yerlici popülist tahayyül tarafından oluşturulan örgütlü hınc, her türden suçlama, kriz, acı ve öfkeyi kurumsal muhalefetin üzerine boşaltmaktadır. Dolayısıyla sol popülist stratejinin de duygulanımsal düzleme yatırım yapması gerekir (Yıldız, 2018: 41-4).

Dahası Bora, Mouffe'un kılavuzluğunda, yeni toplumsal hareketlerle işçi sınıfı arasında bağ kurmanın yordamı olarak popülizme işaret eder. O, Almanya'da popülist sosyalizmin politikacı-düşünürü Sarah Wagenknecht'in "geçici çalışanlar, taşeron işçiler, stajyerler, mini işlerle idare edenler" şeklinde tanımladığı yeni işçi sınıfının mevcut sendikal yapılar tarafından temsil edilmediğine yönelik kaygısını paylaşır. Ona göre, *prekarya* olarak tanımlanan ve giderek büyüyen bu kitle popülist sol politikanın sınıfsal dayanağını oluşturmalıdır. Zira *prekarya*, kapitalizmin bilişimsel ve süper-esnek üretim ağı içerisinde sadece istihdam rejimi bakımından değil, duygusal bakımdan da atomize olmuştur. Geleneksel sınıf örgütlenmelerinin kapsamına girmeyen *prekarya*, dağınık ve seyyar bir cephe olarak emekçi kesimin ezici çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bora, popülizmin *prekarya* cephesinin bu atomlaşmış dağınıklığına hitap etme özelliğine sahip olduğunu düşünmektedir.

Ona göre, tarihinde hiç olmadığı kadar dağınık bir cephe görüntüsü veren proletaryanın şemsiyesi altında yer alan farklı emek sektörlerinin çelişki ve tecrübelerini birleştirecek olan popülizmin “halk” anlayışıdır (Bora, 2019a).

Belge ise, popülizmi “halkın dilini bilme” şeklinde tanımlar. Ona göre popülizm, ne bir ideoloji ne bir iktisadi anlayış ne de bir siyaset yapma tarzıdır. Popülizm üsluptan daha fazlası değildir (Yamık, 2018: 46). Belge’ye göre, bir sosyalistin halkın dilini bilmesi, yani popülist retoriği kullanması, halkla kurulacak ilişkinin ilk adımıdır. Halkla tanışma anlamına gelen bu ilk adım sayesinde sosyalist ve halk arasında bir tür iletişim köprüsü inşa edilir (Belge, 2018: 38). Belge’nin yukarıdaki görüşünü yorumlayan Ünüvar açısından bu ilişki devrimci bir ilişkidir. Sol için “haysiyetli popülizm”den söz eden Ünüvar’a göre, Sol’un “halkın dilini bilme” şeklindeki popülizm aracılığıyla halka hitap etmesi, hem kendisinin hem de hitap ettiği kitlenin dönüşebileceğine yönelik taşıdığı inanç nedeniyle devrimcidir (Ünüvar, 2018: 14). İlk olarak Belge ve Ünüvar’ın yukarıdaki ifadeleri, sosyalistlerin ya da topyekûn Türk Solu’nun halkla tanışık olmadıkları yönünde bir ima içermektedir. Bu yüzden Belge, Türk Solu’nun halkla son yıllara kadar bir türlü kurmayı beceremediği iletişim köprüsünün, popülizm üzerinden kurulması gerektiğini önerir. İkinci olarak Belge, popülizm üzerine inşa edilen sosyalist ve halk arasındaki iletişim köprüsünün tek taraflı bir süreç olmadığına da değinir. Zira onun bakış açısına göre Türk Solu’nun halkı tanımadığı kadar, halk da Türk Solu’nu tanımamaktadır. Dolayısıyla, bu süreç, Leninist katkıyla yenilenen sosyalist paradigmanın bilinçli ve örgütlü bir partinin kılavuzluğuyla bilinçli ve örgütlü olmayan kitleye hakikati öğrettiği bir süreç değildir. Belge’nin ifadelerini kullanmak gerekirse, popülizm üzerine inşa edilen iletişim köprüsü sosyalist ve halk arasındaki ilişkiyi tek taraflı “okul-dışı eğitim” programı olarak takdim etmemelidir. Bu, her iki tarafından birbirini tanımaya niyetlendiği bir “dönüşüm süreci” olarak “karşılıklı” dönüşümdür. Her iki taraf açısından da “öğretirken öğrenme” etkinliği söz konusudur (Belge, 2018: 38).

Türk Solu’nun, Türkiye’de iktidar partisinin popülist siyaset tarzını benimseyerek uzun süre iktidarda kaldığı yönündeki bakış açısı, solda iktidara en yakın parti olarak beliren CHP için sol popülist bir stratejinin mümkün olup olmadığı sorusuna yol açmıştır. Bu bakımdan 2010 yılında CHP’de yaşanan genel başkan değişikliği milat olarak kabul edilebilir. 2010’dan bu yana CHP genel başkanlığı görevini üstlenen Kemal Kılıçdaroğlu, Ekim 2017’de Avrupa Konseyi’nde katıldığı bir panelde popülizmin demokrasi için ne denli büyük bir tehdit olduğunu anlatma uğraşında olsa da (Ateş, 2018: 54), onun

liderliğinde altındaki ilk yıllardan itibaren CHP'nin popülist siyaset yapma tarzına yöneldiği söylenebilir. Bu bakımdan Kılıçdaroğlu'nun ilk yıllarında CHP'nin başa çıkması gereken ilk konu, popülist siyasal söylemin amentülerinden olan “halk” ve “elit” karşıtlığıdır. Parti lideri, kurmayları ve seçmenleri tarafından “milletin hizmetkârı ve milli-manevi değerlerin temsilcisi” olarak takdim edilen AK Parti karşısında başta iktidar partisi olmak üzere, rakip siyasal partiler tarafından “elitist-bürokratik-halktan kopuk” olarak lanse edilen CHP'nin bu karşıtlığı aşması gerekmektedir. Boyraz, Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlığıyla birlikte CHP'nin bu karşıtlığı aşmaya yönelik sinyaller verdiğine işaret eder. Ona göre, Kılıçdaroğlu'yla birlikte giderek artan tonda yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk, gelir dağılımı adaleti, kötü çalışma koşulları ve demokratik katılım gibi konular parti söyleminin omurgasını oluşturmaya başlamıştır. 2011 yılındaki Aile Sigortası önerisiyle CHP, iktidarın sosyal yardımlarını eleştiren (meşhur “oylarını makarna ve kömür için satıyorlar”) söylemini revize etmiştir. CHP'nin önerisi, ihtiyaç sahipleri için belirlenen sosyal yardımların şeffaf, partizanlıktan uzak ve daha geniş hacimli bir yapı şeklinde uygulanması yönünde talepler içermektedir (Boyraz, 2021).

2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimi için CHP tarafından aday gösterilen Muharrem İnce'nin seçim kampanyasını büyük ölçüde popülizm üzerine inşa etmesi, Türk Solu'nun popülizm fenomenini yoğun bir şekilde gündemine almasına neden olmuştur. Sol entelektüeller tarafından “halk dalkavukluğu” yergisi içeren popülizmin (Öz, 2018), CHP'nin cumhurbaşkanı adayı tarafından siyaset yapma tarzı olarak belirlenmesi, Türk Solu'nun popülizm ve İnce olgusunu nasıl değerlendirmesi gerektiği konusunda kararsızlığa yol açmıştır. Örneğin Aydın Engin, cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi Cumhuriyet Gazetesi'nde kaleme aldığı köşe yazısında, İnce'nin popülist bir lider olduğunu kabul etmeye hazır gözükmektedir. Ancak Engin açısından popülizmin tanımını sorun teşkil etmektedir. O, “halk dalkavukluğu” şeklinde Türk Solu'nun klasikleşen popülizm tanımını ortaya koymasına rağmen, İnce'nin muhtemel cumhurbaşkanlığı için popülizmin “anti-elitizm” olarak tanımlanmasına yakın durur. Bu bakımdan Engin, İnce'nin potansiyel cumhurbaşkanlığı için Sol ve popülizm arasında *modus vivendi* oluşturma gayreti içerisinde. Zira ona göre, AK Parti liderinin “aşırı kalın popülizmi karşısında ince popülizm” yürek serinletmektedir (Engin, 2018). Benzer bir yaklaşım Bağlan Deniz tarafından da ortaya konulmaktadır. Deniz, İnce'nin, “ince ve çok belirgin olmayan sol popülizm” aracılığıyla “milletin adamı”, “halkın çocuğu” vb. sıfatları ipotek altına alan AK Parti'nin adayı Erdoğan karşısına yeni ve farklı bir siyasal muhalefetle çıktığını ifade eder (Deniz, 2018).

Sağ-sol ayrımı gözetmeksizin, Türk düşünür, siyasetçi ve politikacı-düşünürlerin popülizm fenomenine yönelik karşılıklı suçlama ve tartışmalarının sahnelendiği ilk moment, 2019 Mahalli İdareler Seçimleri süreci ve sonrasındır. AK Parti, seçimlerden birinci parti olarak çıkmasına rağmen, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere, Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP'nin büyükşehir belediye başkanlıklarının çoğunu kazanması, Türk Sağ ve Solu arasında daha önce hiç bu düzeyde gerçekleşmemiş bir tartışma olan popülizm tartışmasının ortaya çıkmasına vesile olmakla kalmamış; Türk Solu'nu temsil eden fraksiyonların da farklı görüşlerle popülizm fenomenine yaklaşmasına neden olmuştur. Yüksel Taşkın'a göre, AK Parti popülizminin en önemli araçlarından birisini "seküler-dindar" kutuplaşması oluşturmaktaydı. AK Parti, "sessiz Müslüman çoğunluk" ve "baskın seküler azınlık" arasında uzun yıllardır süren adalet mücadelesinde, "asli unsurun" sesi olma rolündeydi. Ona göre, başta ana muhalefet partisi CHP olmak üzere, muhalefet güçleri zamanla bu kutuplaşmayı boşa çıkarmayı öğrenmiştir. CHP'nin başta başörtüsü konusu olmak üzere, "hayat tarzı" konularını siyasallaştırma ve öne çıkarma eğilimlerini terk etme konusundaki ısrar ve başarısı, bu konuların siyasal bakımdan istismar edilmesini ortadan kaldırmıştır. CHP'nin İstanbul adayı Ekrem İmamoğlu başta olmak üzere, "terakkiye mani olmayan mütedeyyin" kimlikli belediye başkan adaylarının muhafazakâr-dindar kesimlerden oy almasını da denkleme dâhil eden Taşkın, iktidar bloğu (AK Parti-MHP) karşısında (yerel seçimlerdeki başarılı siyasal stratejinin omurgası olan sol popülizmi hayırlı görmektedir (Taşkın, 2019).

Tezcan Durna ise, İmamoğlu üzerinden popülizmin içerdiği avantaj ve dezavantajları sıralar. Ona göre, popülizmin bir ayağı demokrasiye basarken, diğer ayağı otoriterliğin üzerindedir. O, AK Parti'nin iktidar dönemi boyunca "din sosu dökülmüş bir neoliberal heyula" kurduğunu; İmamoğlu'nun da bu heyulaya cepheden karşı çıkma amacıyla, belki de seçim sürecinde pragmatik gerekçelerle dini söylemi kullandığını, ancak bu tercihten vazgeçmesi gerektiğini belirtir. Ona göre, dinin kamusal temaşa nesnesi olarak kullanımına son verilmeli; hem dinsel taassubun panzehiri hem de inancın garantisi olan laiklik ilkesine riayet edilmelidir (Durna, 2019).

Sonuç

Sol popülizmi savunan Batılı entelektüellerin, solun popülizmle neden yakın ve dostane bir ilişki kurması gerektiğine dair net bir teori ortaya koydukları söylenebilir. Bir zamanlar için insan topluluğunu yönetmenin, yani iktidarın bilimsel ve rasyonel türü olarak değerlendiren neoliberalizm

bir kriz içerisinde. Finansal krizler, yurttaşların parti üyesi olmayı tercih etmemeleri, sandığa gitmemeleri vb. ekonomi-politikle ilgili konuların mevcut siyaset yapma tarzıyla çözümü mümkün değildir. Dahası neoliberalizmin küreselleşme ve süpranasyonal (ulus-üstü) egemenlik anlayışına yönelik Batı sağ siyasal gelenek içerisinde yer alan parti ve aktörlerin ciddi bir meydan okuması vardır. Bu parti ve aktörler, milliyetçi ve zenofobik (yabancı düşmanlığı) argümanlara başvurma suretiyle neoliberalizmin temel unsurlarından olan küreselleşme ve süpranasyonal egemenlik anlayışını reddederler. Bu bağlamda küreselleşme ve süpranasyonal egemenliği kabul eden sosyal demokratların yerine hem sağın yayılım ve yükselişini durduran hem de kriz halindeki neoliberalizmin ortaya çıkardığı sorunları çözüme kavuşturacak yeni bir ideolojiye ve siyaset yapma tarzına ihtiyaç vardır. İşte bu ihtiyacı karşılayacak olan sol ve popülizmin işbirliğine dayanan siyaset yapma tarzı, yani sol popülizm veya popülist solculuktur.

Yukarıda ortaya konulan teoriye benzer bir teoriyi, Türk Solu'nun benimsediği söylenemez. Kuşkusuz Türk Solu, neoliberalizmin kriz halinde olduğunu kabul etmekte ve yurt sathında sağın yayılımını önleme amacındadır. Ne var ki solun küresel boyutta benimsediği bu iki amacı takip eden Türk Solu açısından popülizm konusu devam etmekte olan bir imtihandır. Bu bakımdan Türk Solu'nun son yıllarda popülizm hakkındaki genel görüşü, popülizmin temel öncüllerini maddeler halinde sıralayan Peter Wiles'in 24. maddesini hatırlatmaktadır: "Popülizm hakkında kötü düşünülmemelidir" (Wiles, 1969: 171). Wiles, popülizme ilişkin yarım asrı deviren bu maddeden hareketle popülist olarak değerlendirilen bir dizi entelektüel roman yazarı ve siyasal aktörün iyi insanlar olduklarına ve demokratik olmayan siyasal ortamda demokrat olarak ortaya çıktıklarına işaret eder. Ne var ki popülizme yaklaşımları bakımından Türk Solu ve Wiles arasında ince bir çizgi bulunmaktadır. Türk Solu, "popülizm hakkında kötü düşünülmemelidir" ifadesini benimsiyor görünmesine rağmen, popülizm etiketini taşıyan her tür popülist varyantı meşru kabul etmez. Bu kabul etmeme durumunun küresel boyutuyla sol için de geçerli olduğu söylenebilir. Ne var ki küresel boyutta, özellikle de Batı'da sol, sağ ve aşırı sağ siyasetin ırkçı ve zenofobik retoriklerini karşılama amacıyla sağ siyaset yapma tarzını gayri meşru ilan eder. Türk Sağ'ının ise şu an için ırkçı ve zenofobik bir retorik benimsediğine dair veriler söz konusu değildir. Aksine, Türk Solu tarafından geçmişten günümüze popülist olarak nitelenen sağ parti ve liderleri, özellikle 2000'li yılların iktidar partisi ve lideri, başta IMF (Uluslararası Para Fonu) olmak üzere neoliberal politikalar uygulayan ulus-üstü organizasyonlara yönelik

sol popülizme içkin olduğu düşünülen küçümseyici ve lanetleyici retoriğe başvururlar.

Bu yüzden Türk Solu, siyasal iktidarı elde etme ve tutma amacıyla sağ siyasal parti ve aktörlerin kullandığı söylem, argüman ve stratejileri, her ne olursa olsun, pek çok defa popülist dili içerdikleri gerekçesiyle kınarlar. Sağ siyasetçilerin “içimizden biri” gibi görünmeye çalışmalarından “halka hizmet Hakk’a hizmet” şiarını benimsemelerine, iktidarları öncesine dair “cebberrut devlet-mazlum millet” ikiliğine dayanan söylemi iktidar dönemlerinde “din ü devlet mülk ü millet” birlikteliği şekline dönüştürmelerine kadar tercih ettikleri slogan yönü ağır basan söylemleri, Türk Solu için kınanması gereken popülist söylemler olarak görülmüştür.

Ancak son yıllarda genel olarak Türk Solu’nun, özel olarak da CHP’nin, ideolojik katılıklarını yumuşatıp popülizme kapı araladıklarını gözlemlemek mümkündür. Bunun en bariz örneğini 2019 yerel seçimlerinde, özellikle İstanbul ve Ankara seçimlerinde görmek mümkündür. Son yıllardaki gelişmeler CHP’nin, tarihi söylemi olan “halka rağmen halk için” formülasyonundaki “halka rağmen” kısmını yavaş yavaş terk ettiği, “halk için” kısmını ise tahkim ettiği görülmektedir. Bu popülist gelişmeyi, arka planında ne olursa olsun, olumlu bir gelişme olarak değerlendirmek gerekir. Darbe dönemlerinde (özellikle 27 Mayıs ve 28 Şubat dönemlerinde), genel olarak Türk Solu’nun özel olarak da CHP’nin, darbe yanlısı politikalarını hatırladığımızda, şöyle bir yorum yapmak mümkündür: “Popülist sol, militarist soldan evladır...”

Kaynakça

- Arditi, B. (2005). “Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics”. Francisco Panizza Ed. içinde. *Populism and the Mirror of Democracy*. London & New York: Verso. ss. 72-99.
- Ateş, K. (2018). “Popülizm Eleştirisinin Eleştirisine Giriş: Halkı Savunmak Gerekir”. *Birikim*. Sayı: 353. ss. 54-65.
- Baykan, T. S. (2018a). “Cristobal Rovira Kaltwasser ile Söyleşi: Popülizm, Demokratik Olmayan Bir Liberalizme Karşı Liberal Olmayan Demokratik Bir Yanıttır”. çev. Onur Yıldız. *Birikim*. Sayı: 353. ss. 66-71.
- Baykan, T. S. (2018b). “İdare-i Maslahatçılıktan Popülizme Türkiye’de Duyarlı Siyasal Pratik: Popülizm Yapıyorsunuz!”. *Birikim*. Sayı: 353. ss. 15-36.
- Belge, M. (2018). “Siz İsterseniz...”: *Popülizm Üzerine Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bora, T. (2019a). “Sol Popülizm (I)”. *Birikim*. Erişim: 10.08.2021. <https://birikimdergisi.com/haftalik/9586/sol-populizm-i>.

- Bora, T. (2019b). "Sol Popülizm (II)". *Birikim*. Erişim: 10.08.2021. <https://birikimdergisi.com/haftalik/9619/sol-populizm-ii>.
- Boyraz, C. (2021). "Türkiye'de Sol Popülizmin İmkanları ve Sınırları: Yeni CHP Söyleminin Analizi". *Siyasal Paradigmalar*. Erişim: 15. 10. 2021. <https://siyasalparadigmalar.org/turkiyede-sol-populizmin-imkanlari-ve-sinirlari-yeni-chp-soyleminin-analizi/>.
- De Blasio, E. ve Sorice, M. (2018). "Populism Between Direct Democracy and the Technological Myth". *Palgrave Communications*. 4 (15). ss. 1-11.
- De la Torre, C. (2019). "Is Left Populism the Radical Democratic Answer?". *Irish Journal of Sociology*. 27 (1). ss. 64-71.
- Decker, F. (2008). "Germany: Right-wing Populist Failures and Left-wing Successes". Daniele Albertazzi and Duncan McDonnell Ed. içinde. *Twenty-First Century Populism*. Hampshire & New York: Palgrave Macmillan. ss. 119-135.
- Deniz, B. (2018). "Sekiz Maddede #İncepopülizm". *Diken*. Erişim: 11. 10. 2021. <https://www.diken.com.tr/sekiz-maddede-incepopulizm/>.
- Durna, T. (2019). "İmamoğlu Popülist mi?". *Gazete Duvar*. Erişim: 13. 10. 2021. <https://www.gazeteduvar.com.tr/forum/2019/07/02/imamoglu-populist-mi>.
- Engin, A. (2018). "İnce İnce, Kalın Kalın Popülizm". *Cumhuriyet*. Erişim: 17.10. 2021, <https://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/986509/ince-ince-kalin-kalin-populizm.html>.
- Erdogan, N. (2008). "1970'lerde Sol Popülizm Üzerine Notlar". Taml Bora ve Murat Gültekinçil Ed. içinde. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 8 Sol*. İstanbul: İletişim Yayınları. ss. 262-274.
- Fanouli, E. ve Guerra, S. (2021). "Aporias in Greece and Spain's Left-Wing Inclusionary Populism". *New Political Science*. 43 (3). ss. 339-354.
- Fassin, E. (2018). *Populizm: Büyük Hınç*. Çev. Gülener Kırnalı ve İlker Kocael. Ankara: Heretik.
- Gazi, F. (2020). "Taml Bora: Entelektüellerin Siyaseti Küçümsemesi Ezeli Bir Problem". *Gazete Duvar*. Erişim: 11.08. 2021. <https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2020/08/19/tamil-bora-entelektuellere-siyaseti-kucumsemesi-ezeli-bir-problem>.
- Laclau, E. (2018). *Popülist Akıl Üzerine*. 3. Baskı. Çev. Nur Betül Çelik. Ankara: Epos Yayınları.
- March, L. (2007). "From Vanguard of the Proletariat to Vox Populi". *The SAIS Review of International Affairs*. 27 (1). ss. 63-77
- March, L. (2017). "Left and Right Populism Compared: The British Case". *The British Journal of Politics and International Relations*. 19 (2). ss. 282-303.
- Moffitt, B. (2016). *The Global Rise Of Populism*. Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2005). "The 'End of Politics' and the Challenge of Right-Wing Populism". Francisco Panizza Ed. içinde. *Populism and the Mirror of Democracy*. London & New York: Verso. ss. 50-72.
- Mouffe, C. (2019). *Sol Popülizm*. Çev. Aybars Yamık. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mudde, C. (2004). "The Populist Zeitgeist". *Government and Opposition*. 39 (3). ss. 541-563.
- Mudde C. ve Kaltwasser, C. R. (2019). *Populizm: Kısa Bir Giriş*. Çev. S. Erdem Türközü. Ankara: Nika Yayınevi.
- Öz, A. (2018). "Popülizm, Muharrem İnce ve Sol". *Kriter*. 3 (26). Erişim: 16.10. 2021. <https://kriterdergi.com/siyaset/populizm-muharrem-ince-ve-sol>.

- Stavrakakis, Y. ve Katsambekis, G. (2014). "Left-wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA". *Journal of Political Ideologies*. 19 (2). ss. 119-142.
- Şahbaz, Y. (2020). "Hayaletten Realiteye Popülizm". *Kriter*. 4 (43). Erişim: 18. 10. 2021. <https://kriterdergi.com/siyaset/hayaletten-realiteye-populizm>.
- Taşkın, Y. (2019). "Popülizm Tartışmaları Üzerinden Son Yerel Seçimleri Anımsamak". *Birikim*. Erişim: 12. 10. 2021. <https://birikimdergisi.com/haftalik/9838/populizm-tartismalari-uzerinden-son-yerel-secimleri-animsamak>.
- Uslu, H. F. (2019). "Riskleri ve Vaatleriyle Sol Popülizm". *İmgelem*. 3 (5). ss. 255-271.
- Ünüvar, K. (2018). "Tek Ülkede Popülizm". *Birikim*. 353. ss. 6-14.
- Yanık, A. (2018). "Murat Belge İle Popülizm Üzerine Söyleşi: 'Popülist Olmayalım Ama Popüler Olmayı da Bilelim'". *Birikim*. 353. 45-53.
- Yıldız, O. (2018). "Popülist İtirazın Gereği". *Birikim*. Sayı: 353. ss. 37-44.
- Wiles, P. (1969). "A Syndrome, Not a Doctrine: Some Elementary Theses on Populism". Ghita Ionescu and Ernest Gellner Ed. içinde. *Populism: Its Meaning and National Characteristics*. Hertfordshire: The Garden City Press Limited. ss. 166-180.